

**2821 SAYILI SENDİKALAR
KANUNUNA GÖRE
SENDİKALARIN KURULUŞU VE
FAALİYETLERİ**

Prof. Dr. Seyfullah EDİS
Ankara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

TÜRK - İŞ YAYINLARI No : 158

I — Sendikalarla ilgili olarak yürürlüğe giren yeni düzenlemelerin incelenmesinde, özellikle 2709 sayılı 7.11.1982 günlü «Türkiye Cumhuriyeti Anayasası» ile 1821 sayılı 5.5.1983 günlü «Sendikalar Kanunu» hükümlerinin göz önünde tutulması gerekmektedir.

II — Yeni düzenlemelere göre sendikalar;

(a) İşçi sendikaları ile işveren sendikaları

(b) dar anlamda ise sendikalar ile üst kuruluşlar (konfederasyonlar) diye bir ayırımın konusu yapılabilir.

İşveren sendikaları ise genel olarak «özel sektör işveren sendikaları» ve «kamu işveren sendikaları» diye ikiye ayrılabilir. Kamu işveren sendikaları yeni bir örgütlenme biçimi olarak çalışma yaşamımıza girmiştir. Bunlar için işkolu esasına göre örgütlenme şartı aranmamaktadır. Yine kamu işveren sendikaları bakımından, aynı işkolundaki kamu işverenleri tarafından kurulması şartı da söz konusu edilmemiştir.

III — Örgütlenme açısından, 2821 sayılı Sendikalar Kanunu federasyon ve mahalli sendikalara ve işyeri sendikalarına kuruluş imkânı vermemiştir. Bu itibarla, 2821 sayılı Sendikalar Kanununda öngörülen süre içinde Türkiye'de federasyon ve mahalli sendikaların ve işyeri sendikalarının kendilerini Türkiye çapında faaliyette bulunan işkolu sendikasına (sendikacıların tercih ettiği deyişle milli tip sendikaya) dönüştürmeleri gerekmiştir.

IV — Sendikaların kuruluşunda artık tek bir tüzelkişilik söz konusudur. Gerçekten, 2821 sayılı Sendikalar Kanununa göre sendikaların bölge şubeleri ve şubelerinden söz edilmektedir. Ancak sendikal kuruluşlarda tüzelkişilik sadece Genel Merkeze verilmiştir, şubelerin ve yeni kurulan bölge şubelerinin tüzelkişiliği mevcut değildir. Bu itibarla, şubelerin ve bölge şubelerinin görev ve yetkileri konusunda Sendikalar Kanununda biraz ayrıntılı hüküm

koymakta yarar vardı. Ancak, bu birimlerin sadece kuruluş ve seçimleri konusunda hüküm konulmakla yetinilmiştir. Bunun sonucu olarak, sendika şubelerinin ve bölge şubelerinin görev ve yetkileri Medenî Kanun ile Dernekler Kanunu hükümlerine ve bunlarda hüküm bulunmaması halinde tüzük hükümlerine göre belirlenecektir. Kanundaki düzenlemelerin yetersizliği gözönünde tutularak, şubelerin ve bölge şubelerinin görev ve yetkileri konusunda sendika tüzüklerinde ayrıntılı açıklama yapılmasının yararlı olacağı açıktır.

V — 1982 Anayasası ve 2821 sayılı Sendikalar Kanunu, sendikaların kuruluş ve işleyişinde şu ilkeleri de gözönünde tutmuştur :

- (1) Kuruluş serbestisi ilkesi,
- (2) Sendikaların her türlü müdahaleye karşı bağımsızlığı ilkesi,
- (3) Demokratik esaslara uygunluk ilkesi,
- (4) Cumhuriyetin niteliklerine bağlılık ilkesi.

VI — Sendikaların faaliyetlerinin hukuki çerçevesi incelenirken, önce bu tüzelkişilerin genel olarak sahip oldukları hak ve fiil ehliyetinin bulunduğu açıktır. Bunun dışında, çalışma yaşamında sahip oldukları rol ve etkiler gözönünde tutularak hak ve fiil ehliyetlerinin belirtilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Sendikaların faaliyetleri konusunda ilk esaslar Anayasanın 51 ve 52 nci, Sendikalar Kanununun 1 nci ve tanımları kapsayan 2 nci maddesi ile İkinci Bölüm'ün «Faaliyetler» başlığını taşıyan üçüncü kısmındaki hükümlerin birlikte ele alınması gerekmektedir.

VII — Sendikalar Kanununun 1 nci ve 2 nci maddesindeki deyimine göre sendikalar «Çalışma ilişkilerinde ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerin korunması ve geliştirilmesi için kurulurlar. Aynı ibare Anayasada da yer almaktadır. Burada dikkati çeken iki husus vardır. Birincisi Eski Sendikalar Kanunundan farklı olarak «çalışma ilişkileri» deyimini kullanılmasıdır. Bu deyim tercih edilmesi, çalışma ilişkilerini ilgilendirmeyen konularda sendikaların faaliyette bulunamayacağını belirtmek amacını gütmektedir. Bu

açından bir «sınırlama» niteliğindedir. İkinci olarak kanunda yalnız «ekonomik ve sosyal hak ve menfaatler»den söz edilmektedir. Eski Sendikalar Kanununda bunlara «kültürel» menfaatler de eklenmişti. Bununla birlikte, «kültürel menfaatler»le ilgilenilmesinin yasaklandığı da söylenemez. Nitekim, «sosyal menfaat» deymi, kültürel menfaatleri de kapsar. Yine, sendikaların yapabilecekleri sosyal faaliyetleri belirleyen 33 ncü maddenin 3 ve 6 ncı fıkralarından da kültürel faaliyetlere imkân tanındığı anlamı çıkmaktadır.

VIII — 2821 sayılı Sendikalar Kanunu; 32, 33, 34 ve 35 nci maddelerinde sendika ve konfederasyonların yapabilecekleri faaliyetleri; 37, 38 ve 39 ncü maddelerinde ise sendikalar için yapılması yasak faaliyetleri düzenlemiştir. Kanun koyucunun tutumundan, esas olarak «faaliyet serbestisi»nin benimsendiği gözlenmektedir. Bununla birlikte, istisnai olarak yapılması yasaklanan faaliyetler, mümkün olduğu kadar yanlış anlamaya yer vermeyecek açıklıkta belirtilmeye çalışılmıştır. Ancak, yine de, bazı hükümlerin yanlış anlamaya ve farklı yorumlara sebep olabilecekleri de görülmektedir. Yasak faaliyetlerin «istisnai hükümler»le düzenlenişi gözönünde tutulmak suretiyle, uygulamada, genişletici değil, daraltıcı yoruma tabi tutulması gerektiği söylenebilir.

IX — Yasaklayıcı hükümlerin istisnai oluşu gözönünde tutulunca, caiz faaliyetlerin açıklanması bakımından ilk önce, bunların belirtilmesiyle işe başlamak gerekir. Nitekim, «Temel yasaklar» başlığı altında, sendika ve konfederasyonların uymakla yükümlü oldukları esaslar şöyle belirtilmiştir: «Sendika ve konfederasyonlar, TC Anayasasının 14 üncü maddesindeki yasaklara aykırı hareket edemeyecekleri gibi yönetim ve işleyişleri Anayasada belirlenen Cumhuriyetin niteliklerine ve demokratik esaslara aykırı olamaz.» Sendikalar Kanununun yollama yaptığı Anayasanın 14 üncü maddesi «temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılmaması» konusuna ilişkindir.

X — Sendikalar için öngörülen ikinci temel yasak, siyasal faaliyet yasağıdır. Nitekim, 2821 sayılı Kanunun 37 nci maddesinin 2 ncı fıkrasına göre, «Sendika ve konfederasyonlar siyasi amaç güdemeler, siyasî faaliyette bulunamazlar, siyasî partilerle ilişki

kuramaz ve işbirliği yapamazlar ve bunlarla hiçbir konuda hiçbir şekilde müşterek hareket edemezler, siyasi partilerden destek göremezler ve onlara destek olamazlar, bunlardan yardım ve bağış alamazlar, bunlara yardım ve bağışta bulunamazlar. Sendika ve konfederasyonlar derneklerle, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla siyasi amaçlı ortak hareket edemezler, bir partinin adını, amblem ve işaretlerini kullanamazlar.»

Görüldüğü gibi, kanun koyucu, «tadadi» bir şekilde siyasal faaliyet yasağını öngörmüştür. Bununla birlikte, sendikaların «çalışma ilişkileri» kapsamındaki vazgeçilmez görevleri ve bu görevlerin çok yönlü özellikleri gözönünde tutulunca, 37 nci maddede belirtilen tadadi siyasal faaliyet yasağını gevşetici bir önlem alınmazsa, uygulamada sendikalar bu yasak nedeniyle büyük sıkıntılara düşebilirlerdi. Bu nedenle, Anayasanın ve Sendikalar Kanununun yukarıda belirtilen yasaklama esaslarının, uygulanmada kişilere ve sendikalara ızdırap vermeyecek şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla yine 37 nci maddede şu yumuşatıcı bir istisna hükmüne yer verilmiştir: «Sendika ve konfederasyonların üyelerinin münhasıran ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerinin korunması ve geliştirilmesi amacıyla yapacakları meslekî faaliyetler siyasi faaliyet sayılmaz.»

Metnini kanundan aynen aldığımız bu istisna hükmü ile, kanun koyucu, sendikaların faaliyetlerinin büyük çoğunluğunun «yasak faaliyet» olarak nitelendirilmesi tehlikesini önlemiştir. Bir başka deyişle, «siyasal faaliyet yasağını» «istisna» hükmüne sendikal faaliyeti ise «prensip»e dönüştürmüştür.

Böylelikle, uygulamada yargı organlarının farklı anlayışından sendikaların ve sendikacıların zarara uğraması da önlenmiş olmaktadır.

37 nci maddenin 2 nci fıkrasında belirtilen, «derneklerle, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla» ortak hareketin sadece «siyasî amaç» halinde yasaklanması nedeniyle, sendikal veya meslekî amaçlı ortak hareket imkânının sendika ve konfederasyonlar bakımından mevcut bulunduğu da açıktır.

XI — 2821 sayılı Sendikalar Kanununun 37 nci maddesinin 3 ncü fıkrası, sendikaların bağımsızlığının korunabilmesi bakımından, yine siyasal faaliyetle ilgili olarak şu hükme yer vermiştir: «Bir siyasal partinin yönetim organlarından herhangi birinde görev alan sendika veya konfederasyon yöneticilerinin, bu göreve geldikleri andan itibaren sendika veya konfederasyondaki görevleri kendiliğinden sona erer. «Bu hükümde dikkati çeken hususlar, «bir siyasal partinin yönetim organlarından herhangi birinde görev alma» deyimini ile «sendika veya konfederasyon yöneticisi» deyimindedir. Siyasî partilerin yönetim organı dışındaki organlarında görev alma bu yasağın kapsamı dışında kalmaktadır. Yine, «sendika veya konfederasyon yöneticisi» deyimini de, sendika genel merkez veya şube düzeyindeki «yönetim organı»nı ifade eder. Yönetim organı sıfatını taşımayan bir görevi üstlenmiş olan bir kimse bu deyim dışında kalır.

XII — Sendikalar Kanununun 37 nci maddesinin 4 ncü fıkrasında, siyasal faaliyet ve seçilme hakkının kullanılması ile ilgili olarak yer alan bir başka hükme göre ise, «Mahallî ve genel seçimlerde aday olanların, sendika veya konfederasyonun organlarındaki görevleri adaylık süresince askıda kalır. Seçilmeleri halinde görevleri son bulur.» Burada, siyasal partilerde görev alma halindeki aksine, biraz geniş yoruma elverişli bir ifade kullanılmıştır. Şöyle ki: «sendika veya konfederasyonun organları» deyimini, yalnız yönetim organını değil, ihtiyarî ve zorunlu diğer organları da ifade etmektedir.

XIII — Sendikalar Kanununun 39 ncu maddesi, «Diğer yasak faaliyetler» başlığı altında önemli bazı sınırlamaları ve yasakları içeren kuralları öngörmüştür.

— «Sendika ve konfederasyonlar kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları organlarının seçiminde aday gösteremezler ve belirli adayların leh veya aleyhlerinde faaliyette bulunamazlar ve propaganda yapamazlar» (1 nci fıkra). Burada kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından maksat, Barolar, Noterler Birliği, Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf ve Sanatkârların örgütleri, Tabib Odaları vb. ile bunların üst kuruluşlarıdır. Bunlarla «siyasî amaçla ortak hareket edile-

meyeceği» de 37 nci maddenin 2 nci fıkrasında belirtilmiştir. Bunların organlarının seçiminde sendikaların benimseyeceği, daha doğrusu benimseyemeyeceği tutum ve davranışlar ise 39 ncu maddenin 1 nci fıkrasında açıklanmıştır. Bu iki hüküm birbirini tamamlamaktadır. Bu yasağın dışında kalmak kaydıyla, özellikle çalışma ilişkilerinde işçilerin ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerinin korunması ve geliştirilmesi için bu tür kuruluşlarla ortak hareket etmenin, sendikalar açısından mümkün olduğu yukarıda da belirtilmiştir.

— «Sendika ve konfederasyonlar ticaretle uğraşamazlar» (2 nci fıkra). Bu hükümlerle, sendikaların «şirketleşme» sitemine maruz kalmaları önlenmiştir. Eskiden de mevcut olan bu yasak, esasen, «sendika kavramı ile bağdaşmayan bir yasak değildir. Kaldı ki, bu yasağın istisnaları da yine kanunda gösterilmiş ve sendikalara oldukça geniş ölçüde ekonomik faaliyet alanı tanınmıştır. Bu konuda, 33 ncü maddede, kooperatifler, sendikalar veya sendikaların ekonomik yatırımları ile ilgili hükümler önem taşımaktadır.

— «Sendika ve konfederasyonlar elde ettikleri gelirleri üyeleri ve mensupları arasında dağıtamazlar. Ancak grev ve lokavt süresince tüzüklerine göre üyelerine yapacakları yardımlar bu hükmün dışındadır» (3 ncü fıkra). Sendika ve konfederasyonların bir ticaret şirketi olmamaları nedeniyle bu hükme gerek görülmemiştir. Bu durumda, sendikalar bir ticaret şirketi gibi gelirlerini üyelerine dağıtamazlar. Bununla birlikte, sendikaların üyelerine ekonomik menfaat sağlayamayacağı kesin bir yasak konusu değildir. Nitekim, toplu sözleşme akdetmek; dâvalarda hukuki yardımda bulunmak; mesleki bilgilerini arttıracak, millî tasarruf ve yatırımın gelişmesine, reel verimliliğin artmasına hizmet edecek kurs ve konferanslar tertiplemek; sağlık ve spor tesisleri, kütüphane, basım işleri için gerekli tesisleri kurmak; işçilerin boş zamanlarını iyi ve nezih bir şekilde geçirmeleri için imkânlar sağlamak; evlenme, doğum, hastalık, ihtiyarlık, ölüm, işsizlik gibi hallerde yardım ve eğitim amacıyla sandıklar kurulmasına yardımcı olmak ve bunlara kredi vermek (nakdinin % 5 i oranında); üyelerinin meslekî bilgi ve tecrübelerini yükseltmek için çalışmak mümkündür. (33 ncü madde). Bu faaliyetlerle üyelere doğ-

rudan veya dolaylı biçimde ekonomik menfaat sağlanabileceği açıktır. 39 ncu maddenin 3 ncü fıkrasıyla kanunun yasakladığı, sadece, elde edilen gelirin üyeler arasında bölüşülmesidir. Bu yasağın önemli bir istisnası da, grev ve lokavt süresince tüzüklerine göre sendikaların üyelerine sağlayacakları yardımlardır.

— «Konfederasyonlar ve sendikalar ile sendika şubeleri kendi konu ve amaçları dışında toplantı yapamaz, gösteri yürüyüşü düzenleyemezler» (4 ncü fıkra). Bu hükümle, sendikaların toplantı yapması veya gösteri yürüyüşü tertiplemesi kural olarak yasaklanmamıştır. Kendi konu ve amaçları çerçevesinde olmak kaydı ile toplantı yapmak ve gösteri yürüyüşü düzenlemek serbesttir. Yasaklanan husus, bütün tüzelkişiler için söz konusu olan yasaaktır. Yani, tüzelkişilerin amaçları dışında faaliyette bulunamayacakları, hak ve fiil ehliyetinin sınırını tüzelkişinin amacının çizdiği ilkesi gözönünde tutulunca, burada öngörülen yasak, herhangi bir tüzelkişi için öngörülen yasaktan farklı değildir. Burada «özellik ilkesi» kanunî bir deyiş ve tekrarlayış niteliğinde olmak üzere ifade edilmiştir.

XIV — Yukarda da değinildiği gibi, sendikaların faaliyetlerinin hukukî sınırları 2821 sayılı Sendikalar Kanununun 1 nci maddesinden, 2 nci maddesindeki tanımdan ve aynı kanunun 32 - 36 ncı maddelerinden çıkarılabilir. Buna göre, tadadî olmamak üzere, sendikaların çalışma hayatına ilişkin faaliyetleri şöyle sıralanabilir :

- (a) Toplu iş sözleşmesi akdetmek,
- (b) Toplu uyumsuzluklarda çeşitli makam, merci ve görevlilere başvurmak,
- (c) Davada taraf olmak, kanunen üyelerini veya mirasçılarını talep halinde temsil etmek,
- (d) Grev ve lokavta karar vermek.

Bunlar, sendikaların çalışma hayatına ilişkin faaliyetleridir. Bunların yanı sıra, sendika ve konfederasyonların «sosyal faaliyetleri» de söz konusudur. Kanunun 33 ncü maddesinde belirtilen sosyal faaliyetler de, yine tadadî olmamak üzere, şöyle sıralanabilir :

- (a) Üyelerine ve mirasçılara adli yardım,
- (b) Kurullara temsilci gönderme,
- (c) Kooperatifler kurulmasına yardım etme ve kredi verme (nakdinin % 10 undan fazla olmamak kaydı ile),
- (d) Evlenme, doğum, hastalık, ihtiyarlık, ölüm, işsizlik gibi hallerde yardım ve eğitim için sandıklar kurulmasına yardım etme ve kredi verme (nakdinin % 5 inden fazla olmamak kaydıyla),
- (e) Sınai ve iktisadi teşebbüslere yatırım yapma (nakdinin % 20 sinden fazla olmamak kaydı ile).

Kanunun aynı maddesinde, sosyal faaliyetler ile ilgili olarak, «faaliyetlerden üyelerin eşit olarak yararlandırılması» diye uyulması zorunlu bir ilke getirilmiştir.

XV — Sendikaların «İşyeri Sendika Temsilcisi» ataması da, sendikal faaliyet olarak belirtilmiştir. 34 ncü maddede «İşyeri sendika temsilcisinin tayini ve nitelikleri», 35 nci maddede «İşyeri sendika temsilcisinin görevleri», 30 ncü maddede «İşyeri sendika temsilcisinin teminatı» ele alınmıştır. Eski mevzuatla karşılaştırma yapılırsa, İşyeri Sendika Temsilciliği ile ilgili 274 sayılı eski Kanundan daha ayrıntılı hüküm getirildiği ve Temsilcilik kurumunun bir anlamda güçlendirildiği görülür. Ne var ki, yeni düzenlemenin, temsilcilik konusunda olumlu yönleri olduğu gibi olumsuz yönleri de mevcuttur.

Sendika temsilcisinin sendikanın faaliyetleri çerçevesindeki önemli fonksiyonunun ifade edilmesi ve temsilcinin görevlerinin açıklıkla belirtilmesi, uygulamada temsilcinin konumunu güçlendirecek ve eskiden rastlanan bazı önemli uyuşmazlıkları ortadan kaldıracak nitelikte olumlu bir gelişmedir. Bir başka deyişle artık işyerinde temsilcinin tanınmaması veya görevinin tartışma konusu yapılması sona erecektir.

Buna karşılık, temsilcinin görevi sona erdikten sonra da belirli bir süre korunması gerekirken, koruma yalnız görev süresiyle sınırlı tutulmuştur. İkinci olumsuz yön şudur: Temsilci toplu iş sözleşmesine taraf olan sendika tarafından atanacağına göre, «yet-

kiyi kazanmış, fakat henüz sözleşmeyi imzalamamış olan sendika» temsilci gösteremeyecektir. Bu nedenle, ard arda iki sözleşmenin akdi arasında meydana gelebilecek bir zaman aralığı temsilci açısından himâye boşluğu anlamına gelecektir. Böylece temsilci kanuni teminattan yoksun kalabilir, veya görevini yapamadığı için aksayan sendikal hizmetler sonucunda işyerinde iş barışı bozulabilir. Üçüncü olumsuz yön olarak, «işyeri sendika temsilcileri bu görevlerini, işyerindeki işlerini aksatmamak ve iş disiplinine aykırı olmamak şartı ile yerine getirirler» (35 nci madde) biçiminde ifade edilen hüküm nedeniyle, temsilci normal sendikal görevlerini yaparken güçlüklerle karşılaşabilecektir. Nihayet, «işyeri» kavramının bazı hallerde belirlenmesinin güçlüğü nedeniyle, 34 ncü maddedeki temsilci sayısına ilişkin hükmün uygulanması da güçlük yaratabilir, bazı işyerlerinde kaç kişinin temsilci gösterilebileceği konusunda ihtilaf çıkabilir. Nihayet, işyeri sendika temsilciliğinin «organ» mı olduğu, «Kanunî temsilci» mi olduğu, ya da «rızaî temsil»e mi, dayandığı konusu da açıklıkla belirtilmemiştir.

S O N S Ö Z

Sonuç olarak, 2821 sayılı Sendikalar Kanununun getirdiği düzenlemelerin, ülkemizde yerleşmiş sendikacılık anlayışını sınırladığı ve uygulamayı zorlaştırdığı söylenebilir. Ama, esas itibariyle sendika serbestisi, sendika özgürlüğü gibi temel ilkelerin korunduğu ve sendikalara oldukça geniş faaliyet alanı bırakıldığı da gözden uzak tutulmamalıdır. 2821 sayılı Sendikalar Kanunu, bilgili ve ehliyetli sendikacıların elinde, işçi ve ülke yararına uygulanabilir, şimdiye kadar denenmemiş bir çok yeni faaliyet alanında da başarılı hizmetler verilebilir, işçilerin sendikalarına olan mensubiyet duyguları ve sendikal dayanışmaları bu suretle güçlendirilebilir.

Türk işçileri ve sendikacıları şimdiye kadar çok zor şartlarda çok başarılı sınavlar vermişlerdir. Çalışma ilişkilerini düzenleyen yeni yasaların gerektirdiği bilgi, ehliyet ve beceri bundan sonra da göstereceklerdir. Türk sendikacılığının aslı görevlerinden olan toplu iş sözleşmeleri aktetmek işçilerin ücretlerini arttırma ve çalışma şartlarını düzeltme yolunda şimdiye kadarki başarılarını devam ettireceğine inanıyorum; ama bundan sonra sendikaların kendilerini ücret sendikacılığının dar sınırları içine hapsetmemelerini, yepyeni sosyal ve ekonomik faaliyet alanları bulup yeni başarılar kazanmalarını da candan diliyorum.

Ülkemizde demokrasinin güçlenmesi, sosyal adaletin sağlanması, servetin yaygınlaştırılması, ekonomik iktidarın da bu yolla halkın bütünü tarafından paylaşılması gibi hayati amaçlar bakımından; sendikalarımızın bu yeni alanlarda da faaliyetlerden sadece işçiler değil, bütün Türk milleti yarar görecektir.

Prof. Dr. Seyfullah Edis

METİNDE GEÇEN ANAYASA VE KANUN MADDELERİ

ANAYASA

III. Temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılmaması

Madde 14. — Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin bir kişi veya zümre tarafından yönetilmesini veyal sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak veya dil, ırk, din ve mezhep ayırımı yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzenini kurmak amacıyla kullanılamazlar.

Bu yasaklara aykırı hareket eden veya başkalarını bu yolda teşvik veya tahrik edenler hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir.

Anayasanın hiçbir hükmü, Anayasada yer alan hak ve hürriyetleri yok etmeye yönelik bir faaliyette bulunma hakkını verir şekilde yorumlanamaz.

Sendikalar veya üst kuruluşlarını kurabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunda belirtilen yetkili mercie verilmesi yeterlidir. Bu bilgi ve belgelerin kanuna aykırılığının tespiti halinde yetkili merci, sendika veya üst kuruluşun faaliyetinin durdurulması veya kapatılması için mahkemeye başvurur.

Sendikalara üye olmak ve üyelikten ayrılmak serbesttir.

Hiç kimse sendikaya üye olmaya üye kalmaya, üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.

İşçiler ve işverenler aynı zamanda birden fazla sendikaya üye olamazlar.

Herhangi bir iş yerinde çalışabilmek, işçi sendikasına üye olmak veya olmamak şartına bağlanamaz.

İşçi sendika ve üst kuruluşlarında yönetici olabilmek için, en az on yıl bilfiil işçi olarak çalışmış olma şartı aranır.

Sendika ve üst kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri, Anayasada belirlenen Cumhuriyetin niteliklerine ve demokratik esaslara aykırı olamaz.

Madde 52. — Sendikalar, 13 üncü madde sayılan genel sınırlamalara aykırı hareket edemeyecekleri gibi; siyasî amaç güdemezler, siyasî faaliyette bulunamazlar, siyasî partilerden destek göremezler ve onlara destek olamazlar; derneklerle, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla bu amaçlarla ortak hareket edemezler.

İşyerinde sendikal faaliyette bulunma, o işyerinde çalışmama-yı haklı göstermez.

Sendikalar üzerindeki Devletin idarî ve malî denetimi ile gelir ve giderleri, üye aidatının sendikaya ödenme şekli kanunla düzenlenir.

Sendikalar gelirlerini amaçları dışında kullanamazlar; tüm gelirlerini Devlet bankalarında muhafaza ederler.

2821 SAYILI KANUN

Amaç

Madde 1. — Bu Kanunun amacı, çalışma ilişkilerinde ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerin korunması ve geliştirilmesi için işçiler ve işverenler tarafından meydana getirilen sendikalar ile konfederasyonların kuruluşu, teşkilatı, faaliyeti ve denetlenmesi esaslarını düzenlemektir.

Tanımlar

Madde 2. — İşçi : Hizmet akdine dayanarak çalışanlara denilir.

Bu Kanun bakımından araç sahibi hariç nakliye mukavelesine göre esas itibariyle bedenî hizmet arzı suretiyle çalışmayı veya neşir mukavelesine göre eserini naşire terketmeyi meslek edinmiş bulunanlar ve adi şirket mukavelesine göre ortaklık payı olarak esas itibariyle fizikî veya fikrî emek arzı suretiyle - bu mukavelenin aynı durumdaki herkese fiilen açık olması kaydıyla - bir işyerinde çalışanlar da işçi sayılırlar.

Hizmet akdine dayanarak çalışan bir kimsenin T.C. Emekli Sandığı Kanununa tabi olması işçi sayılmasına engel teşkil etmez.

İşveren : İşçi sayılan kimseleri çalıştıran gerçek veya tüzelkişiyeye ve tüzelkişiliği olmayan kamu kuruluşlarına denilir.

Bir adi şirkette fizikî veya fikrî emek arzı suretiyle ortak olanların dışındaki ortaklar da bu Kanun bakımından işveren sayılırlar.

İşveren vekili : İşveren sayılan gerçek veya tüzelkişiler ve tüzelkişiliği olmayan kamu kuruluşları adına işletmenin veya işyerinin bütününe sevk ve idareye yetkili olanlara denilir.

İşveren vekilleri bu Kanun bakımından işveren sayılırlar.

İşyeri : İşin yapıldığı yere denilir.

İşin niteliği ve yürütümü bakımından işyerine bağlı bulunan yerlerle, dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden veya mesleki eğitim yerleri ve avlu gibi sair eklentiler ve araçlar da işyerinden sayılır.

Sendika : İşçilerin veya işverenlerin çalışma ilişkilerinde, ortak ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için meydana getirdikleri tüzelkişiliğe sahip kuruluşlara denilir.

Konfederasyon : Değişik işkollarında en az beş sendikanın bir araya gelmesi suretiyle meydana getirdikleri tüzelkişiliğe sahip üst kuruluşlara denilir.

Madde 30. — İşveren, işyeri sendika temsilcilerinin hizmet akitlerini haklı bir sebep olmadıkca ve sebep açık ve kesin şekilde belirtmedikçe fesedemez. Fesih bildiriminin tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde temsilcinin veya üyesi bulunduğu sendikanın iş mahkemesinde dava açma hakkı vardır. Dava seri muhakeme usulüne göre iki ay içinde sonuçlandırılır. Mahkemenin kararı kesindir. Mahkeme temsilcinin işine iade edilmesine karar verirse, fesih geçersiz sayılarak iş gördürülmemiş olsa bile, temsilcinin işinden çıkarıldığı tarihten başlamak üzere temsilcilik süresinin devamınca ücreti ve diğer bütün hakları işveren tarafından ödenir. Bu hüküm yeniden temsilciliğe atanma halinde de uygulanır. İşine iade kararı verilen işçi altı işgünü içinde işe başlamak zorundadır. Bu süre içinde işe başlamayan işçiye mahkemece öngörülen tazminat ödenemez.

Mahkemenin kararı kesin olmakla beraber işçinin kanundan ve toplu iş sözleşmesinden doğan hakları saklıdır.

SENDİKA VE KONFEDERASYON FAALİYETLERİ

Madde 32. — Sendikalar aşağıdaki faaliyetlerde bulunabilirler :

1. Toplu iş sözleşmesi akdetmek,
2. Toplu iş uyuşmazlıklarında, ilgili makama, arabulucuya, hakem kurullarına, iş mahkemelerine ve diğer yargı organlarına başvurmak,
3. Çalışma hayatından, mevzuattan, toplu iş sözleşmesinden, örf ve âdetten doğan hususlarda işçileri ve işverenleri temsilen veya yazılı başvuruları üzerine, nakliye, neşir veya adi şirket mukaveleleri ile hizmet akdinden doğan hakları ve sigorta haklarında üyelerini ve mirasçılarını temsilen davaya ve bu münasebetle açtığı davadan ötürü husumete ehil olmak,

4. Grev veya lokavta karar vermek ve idare etmek.

Sendika ve konfederasyonların sosyal faaliyetleri

Madde 33. — Sendika ve konfederasyonlar tüzelkişi olarak genel hükümlere göre sahip oldukları yetkilerden başka; aşağıda belirtilen faaliyetlerde de bulunabilirler :

1. Çalışmayı doğuran hukukî ilişkilerde sosyal sigortalar, emeklilik ve benzeri hakların kullanılması ile ilgili olarak üyelerine ve mirasçularına adli yardımda bulunmak,

2. Kanun ve uluslararası andlaşma hükümlerine göre toplanan kurullara temsilci göndermek,

3. İşçilerin veya işverenlerin meslekî bilgilerini artıracak, milli tasarruf ve yatırımın gelişmesine, reel verimliliğin artmasına hizmet edecek kurs ve konferanslar tertiplemek; sağlık ve spor tesisleri, kütüphane, basım işleri için gerekli tesisleri kurmak, işçilerin boş zamanlarını iyi ve nezih şekilde geçirmeleri için imkânlar sağlamak,

4. Herhangi bir bağışta bulunmamak kaydı ile evlenme, doğum, hastalık, ihtiyarlık, ölüm, işsizlik gibi hallerde yardım ve eğitim amacıyla sandıklar kurulmasına yardımcı olmak ve nakit mevcudunun yüzde beşinden fazla olmamak kaydıyla bu sandıklara kredi vermek,

5. Herhangi bir bağışta bulunmamak kaydı ile üyeleri için kooperatifler kurulmasına yardım etmek ve nakit mevcudunun yüzde onundan fazla olmamak kaydıyla bu kooperatiflere kredi vermek,

6. Üyelerinin meslekî eğitim, bilgi ve tecrübelerini yükseltmek için çalışmak,

7. Nakit mevcudunun yüzde yirmisinden fazla olmamak kaydı ile sınaî ve iktisadî teşebbüslere yatırımlar yapmak.

Sendika ve konfederasyonlar faaliyetlerinden yararlandırmada, üyeleri arasında eşitliğe uymak zorundadırlar.

Madde 34. — Toplu iş sözleşmesinin tarafı olan sendika, işyerinde işçi sayısı elliye kadar ise bir, ellibir ile yüz arasında ise en çok iki, yüzbir ile beşyüz arasında ise en çok üç, beşyüzbir ile bin arasında ise en çok dört, binbir ile ikibin arasında ise en çok altı, ikibinden fazla ise en çok sekiz olmak üzere işyerinde çalışan üyeleri arasından işyeri sendika temsilcisi tayin ederek onbeş gün içinde kimliklerini işverene bildirir. Bunlardan biri baş temsilci olarak görevlendirilebilir.

İşyeri sendika temsilcisi olabilmek için kurucu olabilmek hususunda 5 inci maddede belirtilen şartları haiz olmak gerekir.

Madde 35. — İşyeri sendika temsilcileri ve baş temsilcisi, işyerine münhasır kalmak kaydı ile işçilerin dileklerini dinlemek ve şikâyetlerini çözümlmek, işçi ve işveren arasındaki işbirliği ve çalışma ahengi ile çalışma barışını devam ettirmek, işçilerin hak ve menfaatlerini gözetmek, iş kanunları ve toplu iş sözleşmelerinde öngörülen çalışma şartlarının uygulanmasına yardımcı olmakla görevlidir. Temsilcilerin görevi, toplu iş sözleşmesinin bitimi ile son bulur. İşyeri sendika temsilcileri bu görevlerini, işyerindeki işlerini aksatmamak ve iş disiplinine aykırı olmamak şartı ile yerine getirirler.

Madde 36. — İşçi ve işveren sendika veya konfederasyonlarının kendi faaliyetleri ile üyelerine sağladıkları hak ve menfaatlerin üyesi olmayanlara uygulanması, Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydı ile söz konusu sendika veya konfederasyonun yazılı muvafakatına bağlıdır.

Madde 37. — Sendika ve konfederasyonlar T.C. Anayasasının 14 üncü maddesindeki yasaklara aykırı hareket edemeyecekleri gibi yönetim ve işleyişleri Anayasada belirlenen Cumhuriyetin niteliklerine ve demokratik esaslara aykırı olamaz.

Sendika ve konfederasyonlar siyasî amaç güdemezler, siyasî faaliyette bulunamazlar, siyasî partilerle ilişki kuramaz ve işbirliği yapamazlar ve bunlarla hiçbir konuda hiçbir şekilde müşterek hareket edemezler, siyasî partilerden destek göremezler ve onlara destek olamazlar, bunlardan yardım ve bağış alamazlar, bunlara yardım ve bağışta bulunamazlar. Sendika ve konfederasyonlar derneklerle, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluş-

ları ve vakıflarla siyasî amaçla ortak hareket edemezler, bir siyasî partinin adını, amblem veya işaretlerini kullanamazlar. Sendika ve konfederasyonların üyelerinin münhasıran ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerinin korunması ve geliştirilmesi amacıyla yapacakları meslekî faaliyetler siyasî faaliyet sayılmaz.

Bir siyasî partinin yönetim organlarından herhangi birinde görev alan sendika veya konfederasyon yöneticilerinin, bu göreve geldikleri andan itibaren sendika veya konfederasyondaki görevleri kendiliğinden sona erer.

Mahallî ve genel seçimlerde aday olanların, sendika veya konfederasyonun organlarındaki görevleri adaylık süresince askıda kahr. Seçilmeleri halinde görevleri son bulur.

Madde 38. — İşçiler ve işçi sendika ve konfederasyonları bu Kanun veya diğer kanunlara göre kurulu işveren kuruluşlarına; işverenler ve işveren kuruluşları da işçi sendika ve konfederasyonlarına üye olamazlar; gerek doğrudan doğruya, gerek temsilcileri veya mensupları veya araya koyacakları diğer kişiler vasıtasıyla biri diğerinin kurulmasına, idare ve faaliyetine müdahalede bulunamazlar.

Bir işçi sendika veya konfederasyonunu bir işverenin veya bu Kanun veya diğer kanunlar gereğince kurulu bir işveren kuruluşunun kontrolüne tabi tutmak veya bunların nüfuzu altında işçi sendika veya konfederasyonu kurulmasını teşvik ve tahrik etmek yasaktır.

Bu Kanuna göre işçi veya işveren olmak Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanununa göre kurulan kuruluşlara aynı zamanda üye olmayı önlemez.

Madde 39. — Sendika ve konfederasyonlar kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları organlarının seçimlerinde aday gösteremezler ve belirli adayların leh veya aleyhlerinde faaliyette bulunamazlar ve propaganda yapamazlar.

Sendika ve konfederasyonlar ticaretle uğraşamazlar.

Sendika ve konfederasyonlar elde ettikleri gelirleri üyeleri ve mensupları arasında dağıtamazlar. Ancak grev ve lokavt süresince tüzüklerine göre üyelerine yapacakları yardımlar bu hükmün dışındadır.

Konfederasyonlar ve sendikalar ile sendika şubeleri kendi konu ve amaçları dışında toplantı yapamaz, gösteri yürüyüşü düzenleyemezler.

YORUM MATBAACILIK
Tel : 29 61 20 - ANKARA